

Presentació

Que el foraster curiós em permeta una recomanació: no es cansi mai de passejar, amb molta calma, pels carrers d'aquesta antiga ciutat. Que no es limiti a allò que habitualment se'n diuen «monuments», sinó que camine sense pressa per aquests barris intramurs, Xerea, Velluters, el Carme, el Mercat, que li poden reservar més d'una sorpresa agradable; i també pel primer eixample modern, pel Grau i el Cabanyal, i si pot ser per l'horta i per l'Albufera. Supose que als veïns no caldria recomanar-los aquestes passejades, però mai no sobra una incitació a tornar-les a fer. Jo me'n vaig enamorar, d'aquesta vella ciutat que és la meua, quan a penes tenia vint anys i recorria els seus barris i camins en infinites passejades nocturnes, i l'enamorament encara em dura. Deu ser que es fonamenta en molt sòlides raons. D'aquests recorreguts pels carrers de les dotze parròquies medievals, en vaig fer el marc d'una novel·la, *Els treballs perduts*, i d'alguna passejada més antiga i quasi adolescent, n'ha quedat el record en les pàgines d'una altra, *El desig dels dies*. Em permetran de reproduir ací un fragment d'aquells iti-

neraris nocturns, sensacions de fa més de trenta anys que ara, tanmateix, canviarien ben poc:

«Per la placeta oberta vora riu, al cantó de l'església trista i grisa dels Templers. On hi ha el raquític jardinet trepitjat i ple de pols i de papers i amb algun oblidat monument al centre. Com eren tots els pocs jardins de la ciutat intramurs. Sense flors. Per carrerons on ciutadans grans i menuts, els d'immemorial i els que no han deixat cap memòria ni en deixaran, dormien el son de la seua història passada o encara per venir, balança de vacil·lant destí. Carrer de l'Almirall on des d'una finestra del palau guaitava amb casaca brodada el príncep de Cardona i del Sacre Imperi, almirall i lloctinent de l'arxiduc Carles d'Àustria, mort a l'exili vienès, acompanyat ací d'altres Cardona, de cos absent en altres finestres del palau, almiralls més antics d'estols mediterranis de galeres contra el turc de l'orient, o almiralls després de marines desfetes contra els assalts de tots els pirates de llevant i ponent, de mar i de terra. Mentrestant el poble menut corria a les portes de l'Almodí

◀ Desembocadura actual del riu Túrria a l'alba.

a demanar blat per a moldre, perquè sabien que a boca de nit havien arribat al Grau vaixells carregats de Sicília, els vicaris i els beneficiats de Sant Esteve, en veure que pujava l'avalot, s'espantaven i barraven les portes de l'església, quan tombàvem pel cantó del carrer del Comte d'Olocau, després pel casolot enorme del vell seminari abandonat, pel carrer del Salvador, de l'Herba, de la Llenya i del Pes de la Farina, descabdellant el fil d'Ariadna del laberint nocturn. Pensant quant de ferro ha forjat o ha fos en motle aquesta ciutat nostra per tal de fer-se'n reixes i balcons, Déu meu. Balcons més antics i severs de barrons rectes i amb taulellets verds i blancs a sota. Per la Concòrdia, Frígola i el Portal de Valldigna. Balcons amb barra cantonera coronada amb pinya i amb jocs de flors i de fulles de ferro. Pel Rellotge Vell, Juristes, Bany dels Pavesos, carrer de Catalans, carrer de Valencians. Balcons amb baranes curtes i balconades llarguíssimes seguides i rectes com un camí elevat damunt de la vorera, ocupant en línia recta la meitat del carrer del Trench. Reixes de finestra panxuda prenyades de tota la casa. Per Cadirers, Calderers. Reixes de branquetes d'arbre, de fullam, caragols, pinyes, de barronets creuats i retorçuts.

»Arribats al Tros Alt o Tossal, entre Cavallers i Quart, seguíem, baixant, cap a la plaça de Sant Nicolau, i abans d'arribar-hi, al cantó hi havia un rètol de funerària en lletres grogues pintades damunt de vidre negre, se sentien les campanades de les quatre al rellotge de Santa Caterina, i sota el rètol de la funerària la porta de vidre deixava veure una bombeta de llum blanquinosa penjada d'un fil.»

Ja es veu que aquell vagareig era bastant romàntic, a més d'anar acompanyat de fantasmes, mentre que

aquest serà més estètic i més atent a l'arquitectura que als almiralls amb casaca. També és cert que un passeig nocturn trobaria aquests barris —i tota la ciutat— molt més il·luminats que fa trenta anys (hi ha qui diu que *massa* il·luminats: no queda espai ni per a una miqueta de misteri), i és igualment cert que tot està una mica menys abandonat i més endreçat, que hi ha més cases caigudes o perdudes, però també més de repintades o restaurades, i que els jardinetes estan més verds, i fins i tot, de tant en tant, tenen flors. Fora d'aquests canvis, que no són poca cosa, tot continua al seu lloc: les esglésies, les reixes, els casals i els balcons. I continua al seu lloc molta de la bona arquitectura de l'eixample, i els barris de la mar, i les platges, i la part de l'horta que la inconsciència dels valencians no ha destruït encara, i la marjal i l'estany de l'Albufera. Per ací, i sobretot pels carrers i les places de la ciutat intramurs, és per on aquest llibre els convida a passejar.

Aquesta ciutat ha estat successivament o simultàniament gòtica, barroca o acadèmica, iconoclasta i devota, conservadora i liberal, nobiliària i popular, reaccionària i rebel, clerical i menjacapellans, fanàtica i tolerant, constructora i destructora, i algunes altres oposicions incompatibles en aparença, però combinades en la història i en la realitat social. Potser aquestes pàgines els ajuden a entendre-ho, o almenys a contemplar i gaudir els molt visibles efectes d'aquesta condició valenciana en esglésies, palaus, places i carrers. Amb un text de companyia que espere que siga útil i agradable, i amb unes fotografies de Francesc Jarque que diuen molt més que el text. Si, amb tot això, el resultat és que alguns de vostès estimen més o coneixen millor aquesta ciutat nostra, els autors ja pensarem que estem ben pagats.

JOAN F. MIRA

La Lluna de València.
Pàg. següent: capvespre sobre la ciutat.

I

Pel cor de la ciutat

València, a pesar del lloc que ocupa als mapes habituals, no és exactament una ciutat de vora mar. I de fet aquesta ciutat, durant molts segles, no ha viscut de cara a la mar, sinó de cara als camins de la terra, per als quals va construir portals insignes. Jo recomanaria, doncs, entrar a València per una d'aquestes portes de bella arquitectura: la del camí del nord, que és la que ens obre un pas directe a l'ànima i al cor de la ciutat, a la seua arquitectura més il·lustre, i a les pedres i les evocacions del seu passat. No és casualitat: per aquests camins del nord devien arribar, fa més de vint segles, els legionaris de Roma i els legats imperials, i per aquest camí arribaren, molts segles més tard, els nous pobladors medievals que duïen amb ells una llengua romànica, un sentit polític, i la cultura de la cristiandat llatina i europea.

Si és possible, doncs, entrem a València per les torres dels Serrans. Arribem al pont des de l'altra banda del riu —abans era un riu amb aigua i tot, ara ja no—, i caminem lentament mirant com

s'acosten les torres, assimilant a poc a poc la sensació d'estar aproximant-nos a algun lloc molt singular, i que aquest lloc —aquesta ciutat— ha estat i és important. Les autoritats municipals que, ara fa poc més de sis-cents anys, van decidir la construcció d'aquesta entrada majestuosa, tenien una idea molt alta de la seua ciutat, i de la manera com volien que fóra vista pels viatgers que hi arribaven: una certa idea d'harmonia i de solidesa, d'ornamentació limitada i justa i d'equilibri de formes. Una combinació de virtuts, per cert, que els valencians han mostrat més en l'arquitectura que en altres camps de la història civil i política. Siga com siga, si aquells jurats de finals del segle XIV pretenien construir un portal com un castell que fóra emblema permanent de la ciutat, cal dir que ho van aconseguir del tot: aquestes torres han travessat impàvides tota mena de vicissituds pacífiques o violentes, han estat castell o presó, i després d'haver durat sis segles tenen l'aire de voler-ne durar almenys sis més.

◀ Les torres de Serrans, porta d'entrada a la ciutat intramurs.

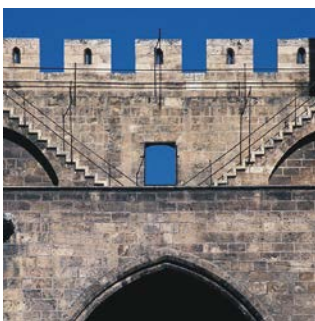
UNA MANERA D'ENTRAR

El visitant, foraster o veí, ha travessat el portal obert, confiem que amb la sensació de ser benvingut, ha contemplat les portes per davant i per darrere —una meravella d'aquest gòtic urbà, mig civil i mig militar—, i ja pot continuar cap al cor de la ciutat. Només travessar la porta dels Serrans, el visitant pot girar a l'esquerra i continuar paral·lel al trànsit sorollós del riu, només un moment, fins al cantó de la Casa dels Caramels. Aquesta casa de vitrines multicolors, per on entrarem al carrer del Mur de Santa Anna, deu ser la casa de caramels més gran del continent europeu o de tot el planeta. Jo, almenys, rodant pel món, no n'he vista mai cap d'equivalent. Tampoc no he vist unes torres tan belles i elegants com aquestes dels Serrans. I segurament no passa de ser casualitat, però ací hem trobat, a pocs metres de distància, una mostra d'aquella València sòlida, gòtica i civil, i d'aquesta altra multicolor, bigarrada, acaramel·lada —literalment— i una miqueta excessiva. No sé si ací el gòtic és pura pedra clara picada, i el barroc tòpic és pura superfície, aparador i coloraines: dic el barroc tòpic, perquè també hi ha un barroc molt seriós. València no és una ciutat simple: no ens valdrà una sola imatge.

Com que aquestes especulacions tenen molt escassa utilitat, més val que continuem caminant. Però la primera cosa que el visitant trobarà a la seua esquerra torna a ser pedra gòtica: el palau dels Borja, ducs de Gandia, que després es va dir palau de Benicarló, després va ser residència burgesa i fàbrica de filatures, i ara, pulcrament restaurat, és la seu de les Corts Valencianes. Un destí perfectament digne de la bella arquitectura del casal. El qual, com tants altres palaus urbans, té darrere un jardí amb arbres vells i palmeres, ara parcialment ocupat, i ambientalment destruït, per l'afegit modern de l'hemicicle parlamentari. Què hi farem: aquesta ciutat ha estat sempre, també, un lloc de fer i desfer.

Veníem, doncs, pel carrer del Mur de Santa Anna, que després es diu de Navellos, i per ací, el

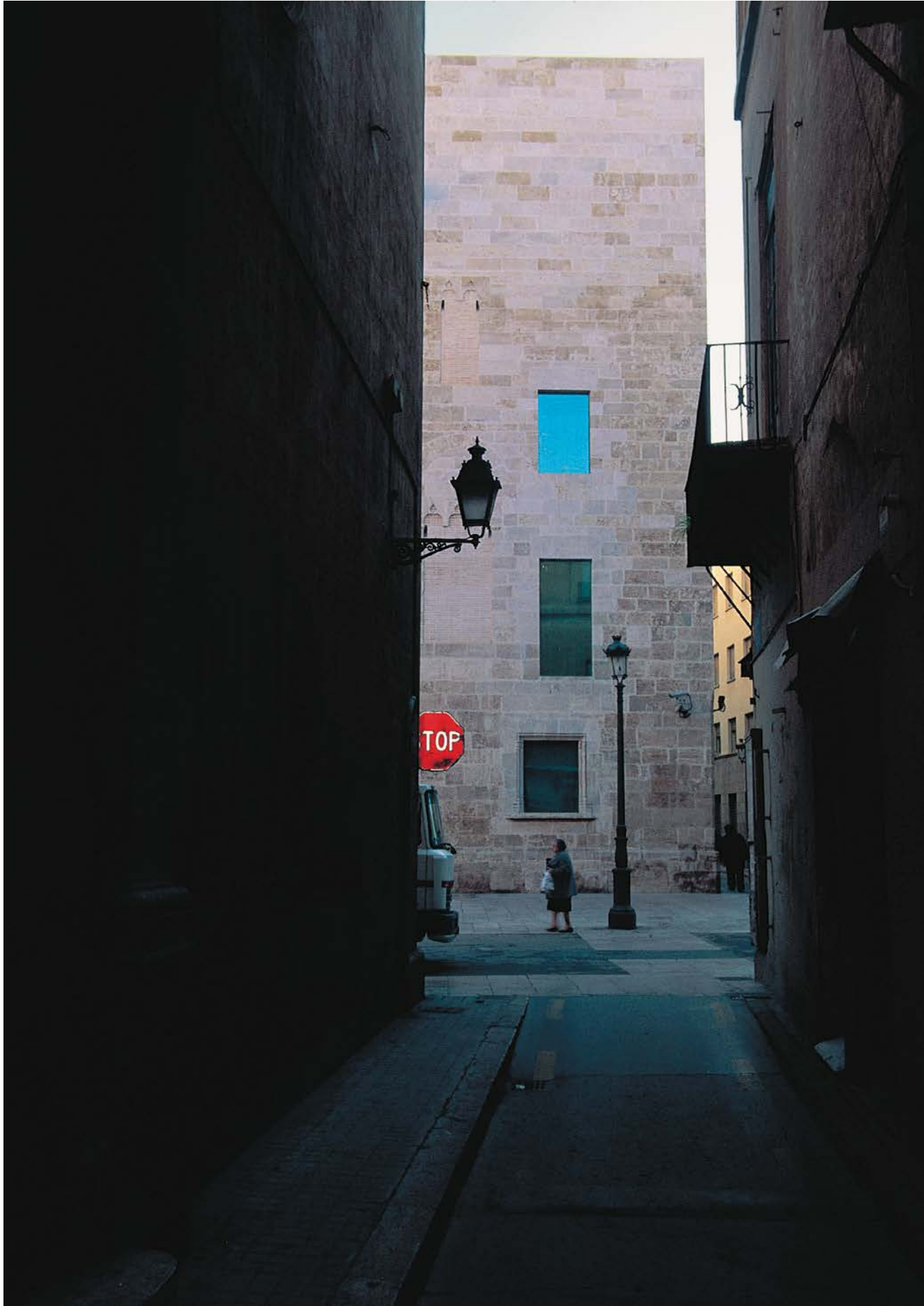
matí del Dissabte de Glòria, entraven al galop els llauradors de l'horta. Mon pare, quan jo era menut, em portava a veure aquesta «correguda de les joies» —joia, m'explicava, vol dir «premi»—, i des de la porta de la catedral se sentia primer el retronys de les ferradures, després els crits dels espectadors al pas de les bèsties, i després arribaven els rossins com desbocats, muntats a pèl per dimonis amb faixa. La

gent urbana ho devia veure com una irrupció violenta d'homes d'un altre món: un món rural remot, i alhora físicament immediat. Perquè de fet, per aquest mateix carrer, hi havia una irrupció quotidiana i pacífica de gent dels pobles de la meitat septentrional de l'Horta, que durant més d'un segle

han arribat al centre de la ciutat per l'estació del ferrocarril de rodalies, «l'Estacioneta», que encara hi ha a l'altra banda del riu. Però ara ja no és de trens o de trenets, sinó de tramvies, i ja no passa el pont de Fusta (era de fusta, abans de la gran riuada del cinquanta-set) aquella invasió constant de gent que venien a la ciutat a treballar en oficines o botigues, a visitar el metge o a comprar roba o sabates. Molta gent, moltíssima, viatgers remots o veïns de l'horta, ha entrat en aquesta ciutat, al llarg de més de set segles, pel mateix camí que ara seguim nosaltres. I entrar, com ara entrem, en una ciutat antiga i gran, és una d'aquelles nobles sensacions perdudes que ací, per una fortuna singular, encara podem assaborir: fa uns minuts travessàvem el portal dels Serrans, i ara ja som a la plaça de la Mare de Déu, que és també la plaça de la Seu i, si val encara la metàfora habitual, és on es troba el cor de València.

Quan dic que aquesta plaça és el cor, no vull dir —els veïns ho saben molt bé— que ací estiga el centre de la vida orgànica municipal, ni de la vida econòmica o comercial, ni de cap vida d'aquestes. No és un cor amb atributs funcionals, sinó amb uns altres de més immaterials: si les ciutats tenen una ànima o esperit, cosa igualment impalpable però que cal acceptar poèticament, aquesta plaça és el centre de l'ànima de València. O si no, és que València no té ànima, o que aquesta ànima no tindria

Palau de Benicarló.
Pàg. anterior: façana posterior de les torres de Serrans.

cap centre: coses que, a més de ser incertes, serien ben lamentables.

Quan trobe cadira o banc, l'activitat més important del viatger urbà, la que recomane vivament en aquest lloc, ha de ser sobretot una passivitat: passar els minuts en estat contemplatiu, mirar i no fer res. No perquè hi trobe grans i espectaculars coses a contemplar, que la plaça és petita i per mirar els edificis no cal elevar massa la vista: la vista hi trobarà per desgràcia unes cases d'horrible arquitectura exòtica i franquista, però també, per sort, hi ha la porta gòtica de la catedral, la basílica de la Mare de Déu i el palau de la Generalitat. I cap de totes aquestes construccions puja més alt que un edifici de pocs pisos. No és, doncs, cap visió especialment impressionat, però l'irregular conjunt, en la seua particular diversitat i dispersió, té una estranya capacitat de seducció i provoca, si hom s'ho mira amb disposició favorable, un benestar assegurat i molt poques ganes d'alçar-se de la cadira.

ESCENES DE PLAÇA

Una extensa tribu de coloms residents, un poble innumerable, blanc i alat, com diria el pare Homer, forma la població més important, i permanent, d'aquesta plaça de la Seu, i s'hi deuen trobar tan bé que no semblen coloms migratoris o coloms visitants, sinó coloms censats i estables. En fer-se fosc, s'arreceren a la façana de la basílica de la Mare de Déu, i dibuixen amb ratlles de punts blancs i platejats tots els relleus de l'arquitectura. De dia, cobreixen el marbre i la pedra del paviment, a penes si es molesten a deixar pas quan algun humà camina entre la massa de ploma, o s'enlairen en volades espesses que són com una explosió d'escuma blanca i grisa: igual que les ones de la mar, són un espectacle interminable. Aquest país té una antiga tradició colombaire, esport o pràctica que consisteix a criar exemplars hàbils en la seducció, capaços d'endur-se la femella a casa en competició amb uns altres mascles, després

de moltes maniobres aèries llargues i complicades. Ara la ciutat és massa plena de soroll i d'interferències per aquests duels amorosos pels aires, però encara es pot veure per aquests carrers algun vell colomer, que és com una torre de fusta fràgil damunt d'un terrat. Però, si en aquesta plaça hi ha tants coloms, no és per cap raó esportiva o amorosa, sinó per causes més materials: perquè hi troben menjar abundant i assegurat. Sempre hi ha qui els dona alguna cosa: els avis, les mamàs amb criatures, o les senyores que paren la mà immòbils i deixen que els ocells se'ls paren al cap i als braços; i hi ha, sobretot, l'arròs de les bodes. L'eixida de cada parella feliç, per la porta de la Seu o per la porta de la basílica, representa la pluja quotidiana i repetida d'alguns quilos d'arròs que s'escampa per la plaça perseguint els novençans, i això ajuda a comprendre l'abundància i la felicitat de la població alada.

I qui es cansa de contemplar els ocells, pot contemplar la gent. A més de les mamàs, els vells i les criatures que s'entretenen amb els coloms, a més de les comitives nupcials, per ací reposa o desfila una mostra permanent i variada de la diversitat humana. Hi ha estudiants de belles arts que dibuixen asseguts en terra, grups atapeïts de jubilats amb guia, turistes de recorregut obligat mirant el llibre o el plànol, funcionaris de la Generalitat que han eixit a fer-se un cafè, senyores devotes que visiten la Mare de Déu, parelles o amics que s'han citat en aquest punt tan clàssic, i a més a més una petita població flotant de rodamons, joves despendinats i amb aire de no haver-se rentat en molts dies i de no dormir en llit estable: toquen la guitarra o la flauta, de tant en tant paren la mà, i normalment no molesten ningú.

Aquesta plaça, però, no sempre és tan tranquil·la com quan simplement hi transiten els coloms o els vianants pacífics: hi ha alguns dies de l'any que és teatre d'escenes multitudinàries i més o menys tumultuoses. Si el visitant hi arriba en plenes festes de les falles, trobarà potser que la plaça està del tot atapeïda de gent, excepte un espai lliure davant de la basílica;

Dalt: carrer Barchilla, amb la porta romànica de la Seu al fons.
 Baix: dues imatges de les festes de la Mare de Déu.
 Pàg. anterior: llanterna de la basílica de la Mare de Déu.

contra la façana, observarà una enorme construcció de fusta que quasi l'oculta tota, com unes escales inclinades fetes de barres i taulons, que de baix cap a dalt van cobrint-se completament de rams de flors. És el ritual faller anomenat «l'ofrena»: al llarg de dos dies, incessantment, hores i hores, arriben ací davant les comissions falleres —que en són més de tres-centes, i això representa molts milers de persones—, fetes d'infants, adolescents i adults, homes i dones, elles vestides «de llauradora», que és un vestit elegant i perfecte per caminar amb gràcia i amb el coll estirat, i ells vestits de negre amb faixa de colors, o de llaurador amb calçó curt o amb saragüells. Hi arriben per milers, doncs, ordenats en grups de cinquanta o de cent, acompanyats de la pròpia banda de música, que els fa marcar un pas molt viu. Perquè la disciplina (aquesta cosa, diuen, tan poc valenciana), és ací del tot essencial: en passar per davant del cadafal, cada fallera, de tres anys, de vint o de seixanta, sense deixar de caminar a pas de marxa, passa ràpidament el ram a unes persones amb saragüells, les quals el llancen a unes altres que van col·locant les flors escales amunt. Així fins que les deu o vint mil nenes, senyores i senyoretetes han deixat deu o vint mil rams de flors que cobriran completament la façana de la Mare de Déu, amb gran desconcert dels coloms residents.

És una devoció floral massiva, rítmica i substancialment femenina, amb la música tocant i sense perdre el pas. I l'altra escena que es pot evocar en aquesta plaça és també de devoció mariana, però tumultuosa, masculina i exaltada: és coneguda com «el trasllat», i es produeix un matí de diumenge de primers de maig. El trasllat vol dir traure la imatge de la Mare de Déu per la porta de la basílica i entrar-la per la porta de la catedral. Entre una porta i l'altra, la distància és ben curta, però la gràcia està a fer durar el trajecte i convertir-lo en una agitació excitada d'empentes i de crits. Els homes s'apinyen sota la imatge i la fan bascular a força de braços com una mar en tempesta (és com-

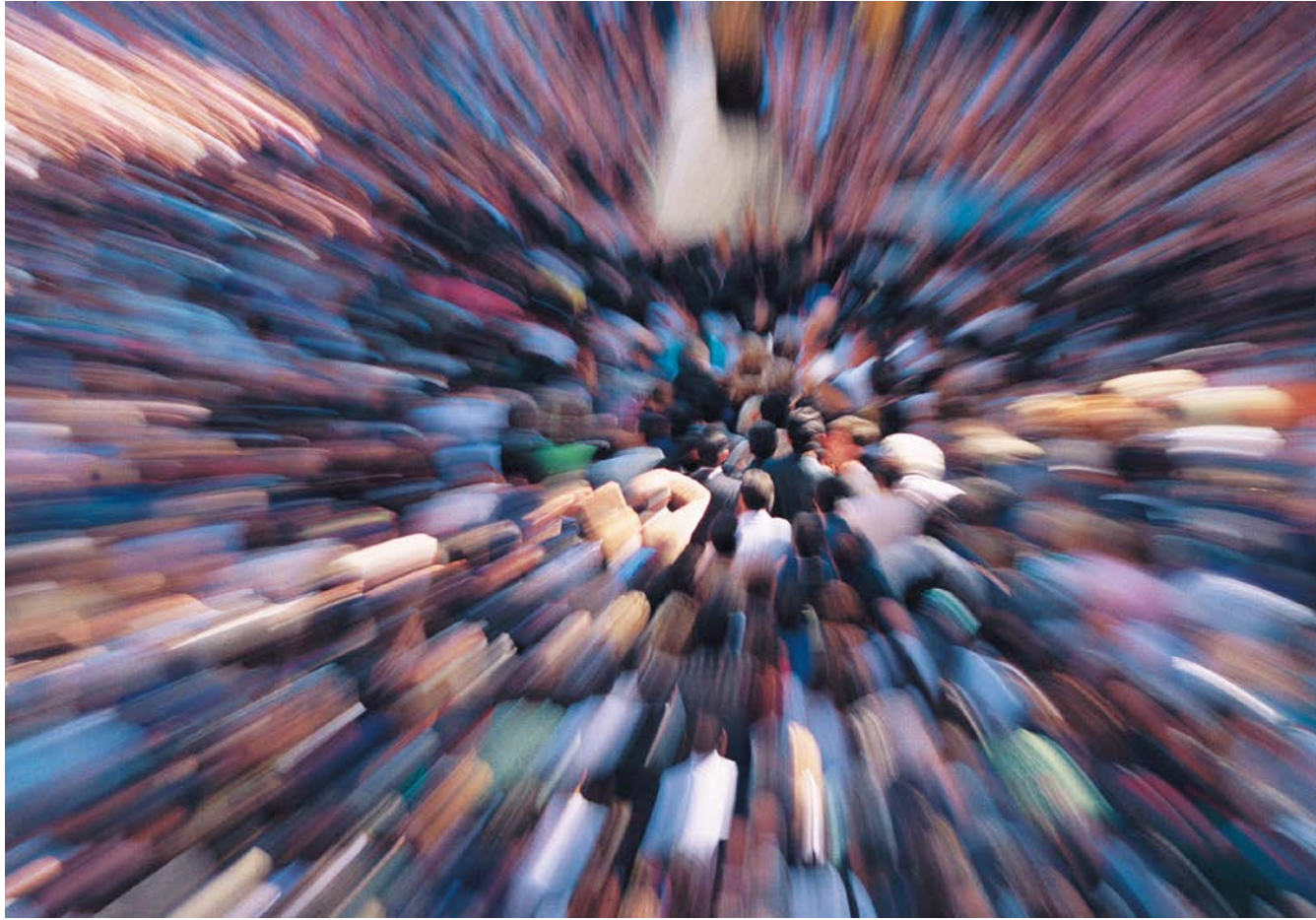

paració ben clàssica), tothom crida tant com pot i les dones, fora de la tempesta masculina, canten l'himne i s'eixuguen les llàgrimes amb el mocador. Hi ha una part del poble de València —del poble més popular, sobretot— que sempre ha tingut una tirada al tumult i a la bullanga, i això dura, i està documentat, des del segle XIV fins als nostres dies. L'altra tendència valenciana, i sovint per part de la

mateixa gent, és justament la contrària, és a dir el ritme, l'ordre i la moderació. Cada any, i a poques setmanes de distància, l'una i l'altra són visibles en aquesta mateixa plaça. Potser no s'entén del tot, però així és com és aquesta ciutat, i potser també el seu país i regne.

EL TRIBUNAL. MÉS ESCENES DE PLAÇA

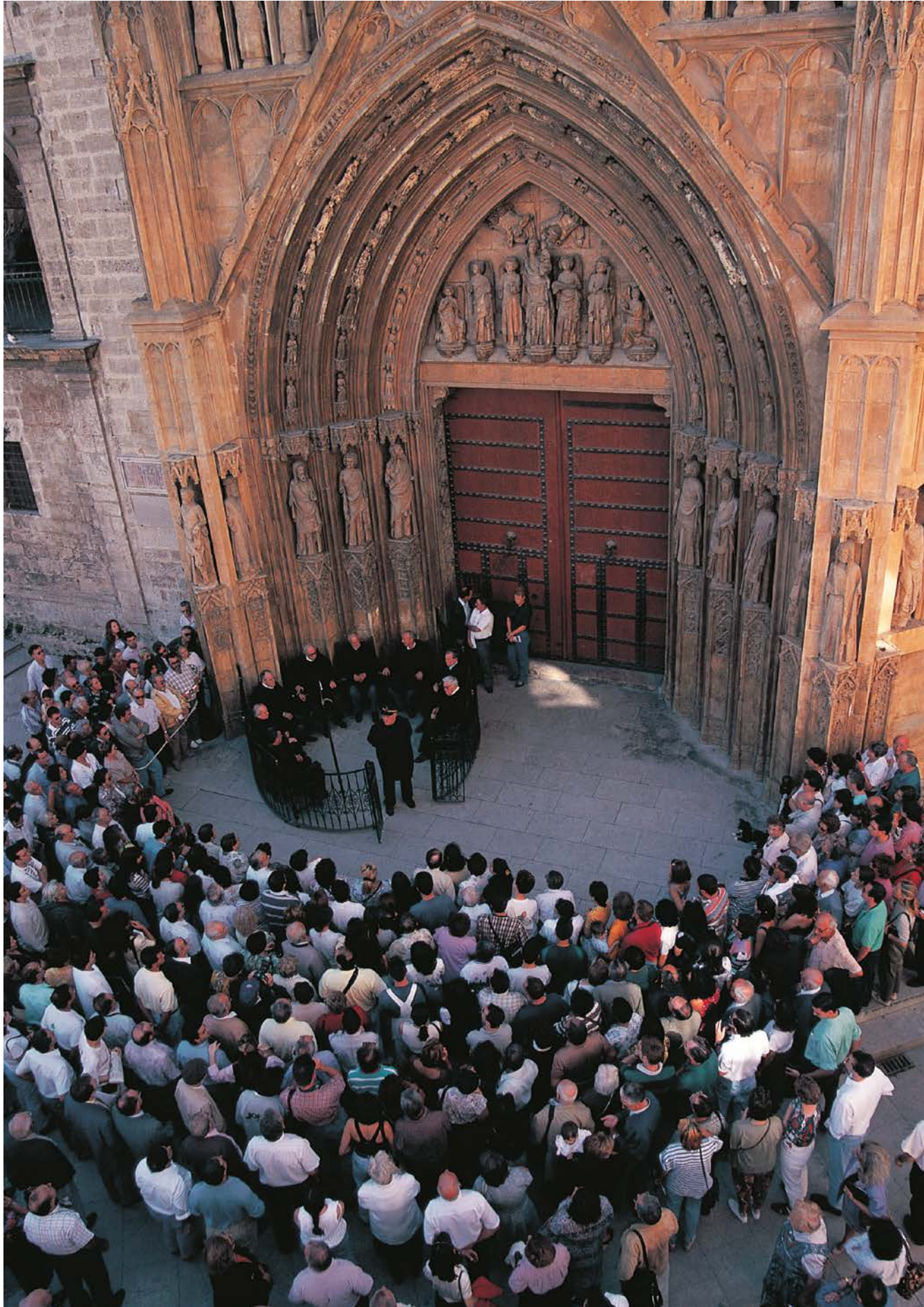
Als valencians ens agrada pensar que l'expressió jurídica més alta de l'ordre i la moderació és el Tribunal de les Aigües, que es reuneix ací davant mateix, a la porta gòtica de la Seu, cada dijous de matí. Ens agrada creure que aquest tribunal és una cosa única en el món, que el van fundar els califes de Còrdova, i que té una antiguitat mil·lenària: sí que és cert, o això sembla, que a finals del segle X ja existia el càrrec de sequiers del Túria, i que més endavant, al temps de la conquesta, el rei Jaume I va disposar que els vells i nous regants havien de regir-se «segons lo acostumat e stablit en temps de sarraïns». També pareix que, des de no se sap quants segles, la institució funciona més o menys igual: els regants de cada séquia elegeixen els síndics, els vuit síndics o sequiers actuen com a jutges, i un d'ells, per torns, és el president del tribunal. Si la institució és singular, és pel fet mateix de continuar existint amb plena autonomia, d'haver preservat la independència legal al marge de tot codi escrit i de tota jurisdicció regular, i que les seues sentències siguen inapel·lables i el seu procediment oral i sumaríssim. Els jutges seuen en semicercle, vestits amb la brusa negra dels llauradors

Dalt i pàg. anterior: trasllat de la Mare de Déu dels Desemparats, coneguda popularment com «la Geperudeta».
Baix: imatge de la Mare de Déu dels Desemparats.

La plaça de la Mare de Déu és l'escenari de nombroses manifestacions ciutadanes.

Sessió del Tribunal de les Aigües.

(la mateixa que portaven les classes populars de mig Europa durant el segle passat), i regulen el procediment amb el clàssic i ritual «calle vostè» i «parle vostè». És com la preservació d'un ideal impossible, la justícia d'un món simple i agrari, el somni d'una noble harmonia rural que, té precisament ací, en el cor mateix d'una ciutat, la seua expressió més perfecta. Els llauradors, l'horta i l'aigua, el riu vivificant i paternal, formen part de l'imaginari col·lectiu d'una ciutat que, d'altra banda, es veu a si mateixa com a «gran ciutat» i que aspira a comparar-se, en qualitat urbana i en modernitat, a qualsevol altra d'Europa. El fet, en tot cas, és que aquesta plaça, a més de ser escenari del més antic dels tribunals agraris del continent, està presidida per una font dedicada al riu Túria, que ací figura com una mena de déu patriarcal de les aigües, reclinat com un Neptú sense tritons, i rodejat d'unes jovenetes nues (nues, però pentinades amb rodeta i pinta de llauradora de l'horta!) que diu que representen les séquies o braços d'aigua que alimenta el riu pare. El conjunt té un aire més aviat *kitsch*, i una vena d'allò que els valencians anomenem «coentor», cosa segurament inevitable quan hom vol convertir l'aigua de reg en al·legoria mitològica.

Molt abans d'existir aquesta font, ací davant hi havia també la seu del municipi, o Casa de la Ciutat, exactament en l'espai que ara ocupen els jardinetes que hi ha davant del palau de la Generalitat. L'edifici va ser enderrocat el 1859, pels anys de les primeres reformes urbanes. Aquesta plaça, doncs, era centre de la vida cívica i lloc d'aquells aldarulls polítics als quals la població es dedicava amb una fruïció permanent durant tot el segle passat. Una escena exemplar podria ser la del 10 de març de 1820: aquell dia es va congregar davant de la Casa de la Ciutat una multitud de liberals que demanaven entre altres coses la destitució del capità general, l'absolutista Elío; llavors va arribar el mateix general a cavall, amb poques intencions de deixar-se destituir, però li van agafar el cavall de la brida,

el van fer recular, i el van córrer a pedrades fins al seu palau; després, els que s'havien avalotat es van dirigir a la placeta de Sant Llorenç, on hi ha l'actual palau de les Corts, van alliberar els maçons i els liberals tancats a la presó de la Inquisició; a un d'ells el van fer immediatament capità general. Les coses anaven així de ràpides i expeditives —com en un tribunal popular tumultuós i eficaç—, i el bon poble

igual apedregava i deposava un capità general que, vint anys més tard, assassinava a ganivetades un governador civil que havia acudit a posar pau en algun tumult, a pesar que el pobre home s'havia refugiat a l'església de Santa Caterina. La plaça mateixa canviava de nom al pas de les alteracions

polítiques del segle: plaça de la Constitució durant els períodes liberals, i de Ferran VII durant els absolutistes. El 1873 es va dir plaça de la República Federal, un nom efímer. I si anem encara una mica més endarrere, hem de recordar que és ací també on l'autoritat competent, durant els segles XVI i XVII, organitzava de tant en tant dos tipus d'espectacle d'èxit popular assegurat. Un, els *autos de fe*, representació pública ben acreditada, per a la qual les cases es cobrien de domassos, instal·laven cadafals a la plaça per als sants inquisidors i el gremi eclesiàstic, i el virrei, l'arquebisbe, els jurats i les dames de l'aristocràcia hi assistien des dels balcons o des de tribunes ornamentades. L'altre espectacle que també comptava amb l'afluència del poble en general i l'assistència formal de les autoritats, era la decapitació dels nobles, perquè, quan per algun motiu molt sòlid els nobles eren —ben rarament— condemnats a mort, tenien el privilegi de ser pulcrament escapçats en aquest lloc tan especial. El visitant pot abandonar de moment aquestes evocacions i, si estava assegut a la terrassa de la geladeria Roma o de la cafeteria El Micalet, estirar una miqueta les cames. Abans, però, ha de considerar que els noms dels dos establiments estan perfectament triats: un, perquè el Micalet, campanar de la Seu i emblema suprem de la ciutat, es troba ací darrere; l'altre, per les raons que s'entendran tot seguit.

Dalt: font dedicada al riu Túrria.

Baix: els timbalers, obrint una comitiva processional.

Pàg. anterior: fester vestit de llaurador a la plaça de la Mare de Déu.